

Neagoe Basarab. *Învățăturile* sînt o replică literară la marea clădire a minăstirii Argeşului şi la înflorirea artei miniaturistice şi a argintăriei muntene, care se manifestă în aceeaşi epocă. Ele au un corespondent, de data aceasta chiar literar-ideologic, în « Pisanile » minăstirii Argeş, cu siguranţă contemporane, şi concepute — după părerea întemeiată a lui P. Năsturel — de acelaşi creier ce a elaborat *Învățăturile*.

De altfel, ne permitem să remarcăm, ca o completare a spuselor sale, că şi ideologia acestor pisanii consună cu a *Învățăturilor*, fiindcă şi acolo domnul este numit « unsul lui Dumnezeu », iar tonul testamentar este cel din « vorba » către Teodosie şi către urmaşii săi. Analiza amănunţită a celor două pisanii şi a *Învățăturilor* vedeşte de altfel atîtea înrudiri în idei şi ton, încît putem presupune cu destul temei că şi unele şi altele au avut acelaşi autor: pe Neagoe Basarab.

În concluzie, argumentele invocate de Russo în favoarea tezei sale se dovedesc fie neîntemeiate, fie mai valoroase ca dovezi în susţinerea tezei contrare.

III.

Obiecţiile formulate de P. P. Panaitescu în studiul *Învățăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticităţii*, sînt mult mai serioase şi vin din partea unui profund cunoscător al dezvoltării istorice şi culturale a poporului român. Tocmai această competenţă într-un domeniu unde Russo nu se putea avînta fără riscuri, la care se adaugă caracterul sistematic al argumentării, a contribuit la succesul lucrării. Pînă cînd Petre Ş. Năsturel a redeschis într-un mod ingenios discuţia în jurul autenticităţii prin comunicarea ţinută la *Asociaţia Slaviştilor din R.P.R.*, la 22 decembrie 1959, se părea că ultimul cuvînt în această problemă fusese rostit. Valorosul răspuns al lui I. C. Chiţimia, deşi scris curînd după apariţia lucrării profesorului Panaitescu (1947), a rămas necunoscut pînă la publicarea lui în volumul de faţă.

Cu toate că argumentarea profesorului Panaitescu, variată şi coerentă, este cu mult superioară afirmaţiilor disparate ale lui D. Russo, faptul că distinsul istoric şi-a luat sarcina de a apăra o teză născută mai mult de spiritul hipercritic al dascălului său¹ şi de dorinţa acestuia de a sta la antipodul tezei susţinute de N. Iorga, decît din examenul senin al realităţilor, a subminat sistematic soliditatea demonstraţiei.

În cele ce urmează vom examina amănunţit, capitol cu capitol, studiul *Învățăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticităţii*, căutînd să arătăm de ce nici argumentele de ordin istoric nu pot zdruncina convingerea pe care o naşte lectura *Învățăturilor*, că ele nu sînt o plăsmuire tirzie, ci o operă care exprimă direct personalitatea, ideile şi preocupările lui Neagoe Basarab.

Cum de data aceasta avem de a face cu o argumentare comasată într-un studiu uşor consultabil, ne vom referi la el fără a mai reda pe larg fiecare argument şi vom uza de citate numai atunci cînd va fi absolut necesar. De asemenea, nu vom mai discuta afirmaţiile la care socotim că cele spuse mai înainte pot constitui un răspuns suficient.

§ 1 O primă afirmaţie care se cere emendată ne întîmpină în *Introducere*: « O asemenea scriere, care învie literatura bizantină ascetică a primelor veacuri

¹ În 1944 exprima speranţa că « voi putea împlini opera neterminată a răposatului meu profesor ». Cf. *Autenticitatea Învățăturilor*, p. 738.